

АНТРОПОЛОГІЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ АРХІТЕКТУРНОЇ ФОРМИ СУЧАСНОСТІ

В.В. Карпов доктор історичних наук, в.о. декана ФАБД,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

Актуальність. Власне кажучи саме сьогодні наводить на потребу екомислення в архітектурі. Адже, щільна забудова міст порушує природний баланс життєвого простору людини, сучасні матеріали впливають на її здоров'я, протиріччя між природою та природою архітектури, при усьому прагненні архітекторів уникнути його, веде до когнітивного відчуття штучності просторового уявлення життя. Звідси походить проблема антропологічного підходу до архітектурного осмислення форми. За давньогрецьким філософом Арістотелем «той, хто розмірковує про людей» вивчає природу людини, її походження та еволюцію (антропогенез). Архітекторам притаманний такий підхід до формування суспільного простору. Homo purvus mundus est [1] – людина це цілий світ, мікрокосм і усвідомлення цього факту призвело до формування національної антропологічної школи. У національній гуманітаристиці проблема антропології, зокрема українському мистецтві та архітектурі, набуває наукового визнання.

Виклад основного матеріалу. Теорія класичних архітектурних форм розкриває принципи архітектури, генеза яких відноситься до античних часів та італійських зодчих XVI століття та є синтезом її естетичної привабливості та функціональності. У загальному сприйнятті класичної форми на перший план виходить естетика, а отже, окрім функціонального призначення архітектурна форма тяготіє до експресивного впливу, впливу Краси на людину.

Новітня архітектурна форма теж сповнена синтезу цих двох функцій, які притаманні класичній і це підкреслює те, що із зміною уявлень про Красу і естетику життя упродовж історичного процесу розвитку культури і мистецтва незмінною є функція естетичного впливу форми на людину, тобто, антропологічний підхід у вирішенні складних питань архітектурного планування суспільного або приватного простору.

У мистецтві антропологічний вимір художньої творчості осмислює вплив людської потреби на естетичну рефлексію її діяльності на основі канону Краси та втіленні цієї потреби засобами художньої виразності. В основі антропологічного підходу є людина із її уявленнями про красу світу, про суспільство і його відносини із індивідом, свобода творчості та вираження внутрішньої рефлексії і ментальних станів.

Наукову рефлексію щодо антропології мистецтва виявили українські мистецтвознавці [2], які запропонували теорію нейроарту, яка уявляється процесом біологічного перетворення реальності в уявні внутрішні образи, що утворюються у людському мозку на основі функціональних можливостей нейронних мереж, відображення внутрішніх мислевих дій та психологічних переживань у нових образах. Також нейроарт являє собою вплив мистецтва на біохімію людини та вироблення його мистецького коду – індокриннація способом мистецтва. Матеріальним свідченням

цього процесу постає художня і можна сказати архітектурна творчість людини у її розмаїтті стилів і жанрів.

На думку Л. Кияновської, яку вона виразила при розгляді наукової концепції музичної антропології, «пізнання спільних законів розвитку як окремої людини та і людства в усій багатоманітності – та музики як ... дзеркала його буття, очевидно, має стати одним з основних пріоритетів сучасної гуманістичної науки» [3].

Розглядаючи актуальні проблеми візуальної антропології О. Пушонкова зазначає, що з настанням ери цифрових технологій текстуальне розуміння смислу заступає місце візуально активному його розумінню. Предметним полем візуальної антропології вона серед іншого визначає «оволодіння максимальною кількістю візуальних мов, як умови розуміння складного й поліфонічного світу та свого місця у ньому» [4].

На думку російського вченого О. Кривцуна антропологія мистецтва – це трансдисциплінарний напрям мистецтвознавства в межах якого, на основі антропного принципу, вивчаються складні відносини в дихотомії «людина і мистецтво». Антропний принцип – це вимір людського у якості критерію оцінки художньо виразних форм [5].

Антропологічний підхід в архітектурі теж має трансдисциплінарний характер, що відзначає Т. Русевич [6]. У центрі екології архітектурного середовища знаходиться Людина, творець простору, творець екосистем, взаємозв'язків живої та неживої природи, Людина, яка відважилася на повне перезавантаження власного буття, розірвавши завісу між минулим, закарбованим у культурних артефактах і храмових стінах та невизначеним майбуттям, зосередженим у напружених трафіках нейронних хайвеїв головного мозку. Антропологія базується на розумінні того факту, що саме людина є творцем архітектурної форми і її джерелом. Це вимагає врахування інноваційних наукових технологій та відкриттів, які увінчали досягнення тисячолітнього культурного поступу людства, представленого у чисельних мистецьких пам'ятках, суспільних взаєминах та ідеологічних системах, що поступово формували нашу цивілізацію. Архітектурна форма створюється людиною та впливає на людину упродовж свого існування в історичному вимірі. Психологічний вплив створеного середовища представляється однією із базових наукових антропологічних проблем в дослідженні екології архітектури.

На всіх щаблях цивілізаційного розвитку виокремлюється найхарактерніша ознака глибинної сутності людини – неусвідомленого потягу до творчості (навіть зараз ми неусвідомлено щось малюємо на клаптику паперу – нейрографіка), до відображення образів, що відтворювали доколишній світ, символізували ставлення до невидимих небесних сутностей тощо. Поступово відбувалася еволюція людини як індивіда, ускладнювалися і вдосконалювалися її біологічні, психологічні, соціальні і культурні сторони життя. Цивілізаційний поступ людства від первісних часів аж до сьогодення демонструє характерні ознаки найважливіших культурних періодів, що дозволяє не лише окреслити загальні тенденції різночасових зривів, але й визначити **архітектуру, структурні моделі варіативного мислення людства.**

Соціум у своєму культурному розвитку демонструє різні форми організації суспільства, які у формулюванні К. Гірца базуються на трьох основних опорах: **ідеологічних принципах, базових структурах** як формах взаємодії елементів системи та центральних символів, і самих **елементах** культури. **Ідеологічні принципи**, спрямовані на культивування особистості, як центру і рушійної сили суспільного устрою та його функціонування. **Базові структури**, як світоглядні доміанти, архетипи і символи, засоби комунікації та функціонування соціуму, визначені ідеологічними принципами. **Елементи** або **культурно-мистецькі, архітектурні форми**, які відображають пріоритети суспільства в контексті його естетичних запитів та уявлень.

Якщо взяти до уваги європейський ареал, то у зазначеній схемі прослідковуємо поступову змінність пріоритетів від первісного суспільства та античності, для яких характерні політеїзм, міфологія і ритуал як основа комунікації соціуму та ейдетична виразовість [7] з подальшим утворенням канону Краси і доцільності у архітектурі і усіх інших видах мистецтва в античну добу.

У Середньовіччі політеїзм заміщується монотеїзмом, Святим Письмом і обрядом, як беззаперечного імперативу людської екзистенції та естетикою християнського сакрального мистецтва, абсолютною перевагою духовного над фізичним. В добу Відродження розпочинається процес секуляризації і піднесення Людини як особистості, що інспірує появу нових архітектурних та культурних форм. Поруч із монотеїзмом існують гуманістичні ідеї, світоглядний антропоцентризм, світський мистецький фон і театральність суспільних взаємин. Естетика мистецтва від Ренесансу до романтизму розвивається в межах змінності стилів. Симптоматичним є сам вектор цих історичних змін: від прийняття «людини мірою всіх речей» в Ренесансі, людини освіченої в класицизмі – до месіанізму митців у добу романтизму, схилення перед креативною силою натхнення.

На межі XIX-XX століття простежується трансгресивний перехід за межі усталених традицій, що привело до різкої зміни ціннісних орієнтацій. Починає домінувати людська підсвідомість, Світ розглядається як Текст та Інтертекст, суспільна гра та інваріанти світовідношення, які виходять за рамки формаційних моральних і художньо-естетичних норм, підміна понять (джунглі-Місто). Архітектурні та **культурно-мистецькі форми** представлені естетикою поліізмів, деструктивністю, співмірною з мистецькими засадами первісного суспільства на основі ейдетичної виразовості.

Важливо відзначити, що мистецтвознавець Л. Кияновська підкреслює ейдетичне наповнення багатьох мистецьких артефактів останніх десятиліть XXI століття і пропонує застосовувати термін «ейдетизм» до означення стилю сьогодення [8]. І не випадково, адже науковий поступ кінця XX та початку XXI століття приводить до уцілювання граней людського існування: людський мозок – як нейросистема, Світ як **Екран/Screen**, технологізація і «шоу» як доміанта суспільного глобалізованого простору, архітектурні та культурно-мистецькі форми зосереджуються довкола можливостей Екрану впливати на нейропсихологічні рецептори людини.

Висновок. В контексті такої варіативності людського мислення в межах кардинально віддалених періодів площин спостерігаємо діаметральні віхи еволюціонування людини від «ейдетичного» відтворення світу до його пізнання в контексті ідеальних «ейдосів» платонівського вчення, а відтоді спостерігаємо повільне «сповзання» до емоційно-афективних візуалізованих тяжінь сучасної культури і архітектури. В архітектурі споглядається ейдетична виразовість форми виражена в естетиці чистоти.

Список використаних джерел:

1. *Karpov V., Syrotynska N.* Homo parvus mundus est: imagination as a tool of knowledge and formation of the world // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтва: наук. журнал. К.: НАКККіМ, 2019. № 1.
2. *Карпов В., Сиротинська Н.* Neuroart: мистецтво пізнання людини. К. НАКККіМ, 2019. 80 с.
3. *Кияновська Л.* Музична антропологія і її перспективи в сучасній гуманітарній науці // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтва: наук. журнал. К.: НАКККіМ, 2019. № 1. С. 231 – 234.
4. *Лушонкова О.* Актуальні проблеми досліджень візуальної антропології // Сучасне мистецтво: Наук. зб. К.: ІПСМ АМУ; КЖД "Софія", 2009. С. 304.
5. *Кривцун О.* Антропологія искусства // Весник культурології, 2018. № 1. С. 230 – 241.
6. *Русевич Т.В.* Екологія архітектурної форми // Архітектурний вісник КНУБА, 2016. Вип. 8 – 9. С. 162 – 168.
7. *Арнхейм Р.* Искусство и визуальное восприятие. Москва, 1974. 386 с.; Куценков П. Психология первобытного и традиционного искусства. Москва: Прогресс-Традиция, 2007. 256 с.
8. *Личковах В.* Трансгресія і художня творчість. Дивосад культури: Вибрані статті з естетики, культурології, філософії мистецтва. Чернівці, 2006. С. 27-38.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ТЕОРЕТИЧНИХ ЗНАТЬ СИНТЕЗУ МИСТЕЦТВ В ОРДЕРНІЙ СИСТЕМІ ГРЕЦЬКОЇ ТА РИМСЬКОЇ КЛАСИКИ З РОЗВ'ЯЗАННЯМ ЗАДАЧ АРХІТЕКТУРНОГО ПРОЄКТУВАННЯ

М.С. Авдєєва к. арх., доцент,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

Актуальність. Формування творчої, духовно-багатої особистості студента пов'язане з впровадженням в освітню практику сучасної концепції посилення ролі теоретичних знань з повним взаємозв'язком з практичними для досягнення високої якості підготовки фахівців. Тому при проектуванні на першому курсі постає необхідність з'ясування зв'язку практичної роботи «Графічна композиція на тему класичних архітектурних форм» та роботи «Графічна композиція пам'ятки архітектури», які виконуються під час архітектурного проектування, з теоретичним підґрунтям з історії